

Újrapapcsolódás a polikrízis korában: a planetáris egészség integratív kerete

Mihók Barbara

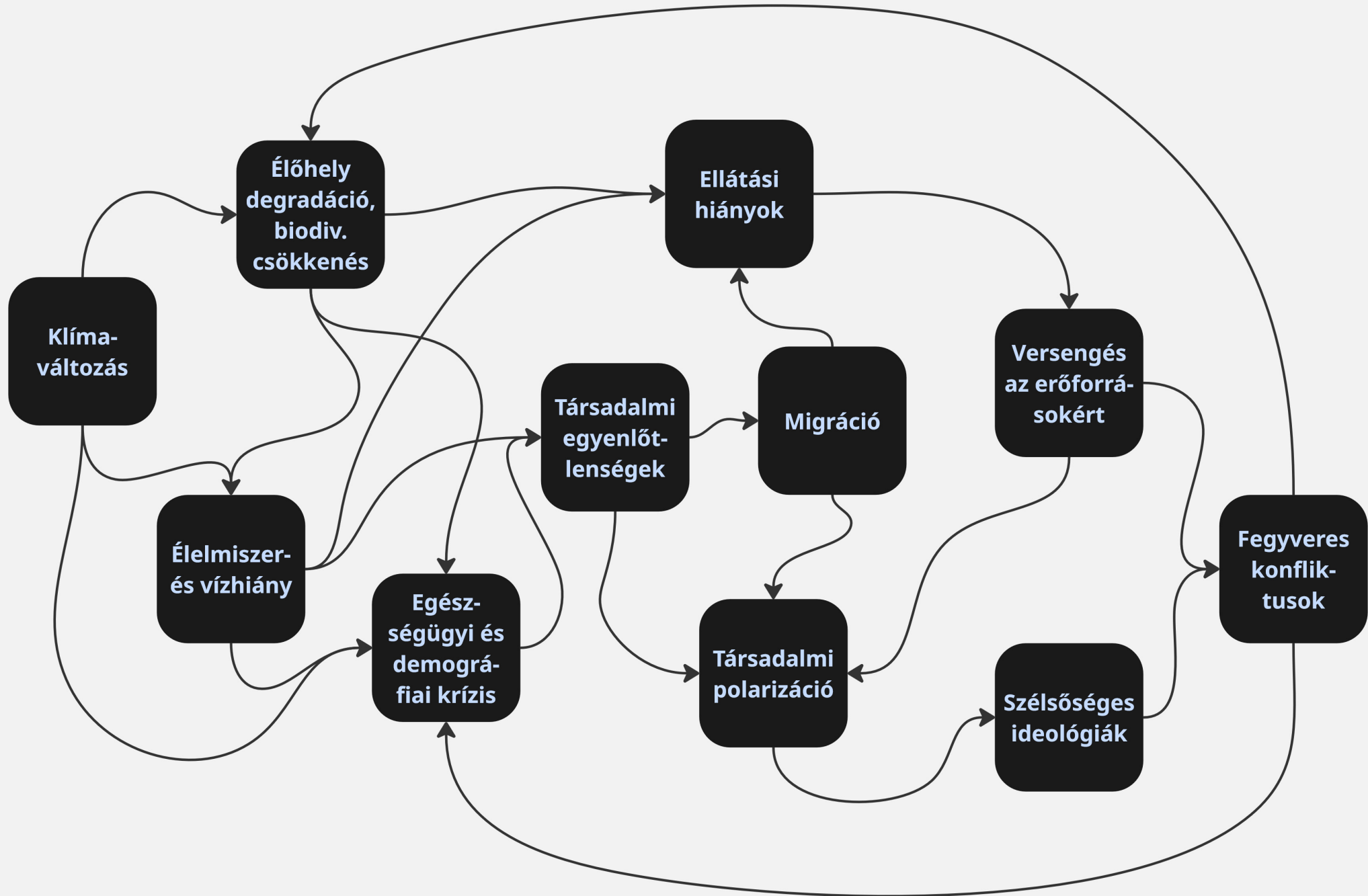
Environmental Social Science Research Group;
SZTE GTK Ökológiai Közgazdaságtan Intézet

Kelemen Eszter

Environmental Social Science Research Group

Planetáris egészség a polikrízis idején
2026.március 19. Budapest

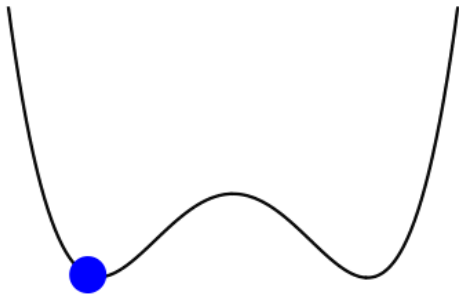

Az egyes globális rendszerekben bekövetkező válságok okozati összefüggésbe kerülnek. Az e kölcsönhatások révén kialakuló nemlineáris folyamatok megtöbbszörözik a negatív hatást, ezáltal jelentősen rontják az emberiség kilátásait.

Lawrence, 2024, GlobSust

Rendszerelméleti szempontból...

CC BY 4.0 - Chris A. Boulton (UoE, UK)

- Több krízis egyidejűleg, több rendszerben, idő- és térbeli határokon átívelve
- A válságok nem választhatók el egymástól
- Szinergikus és kaszkád hatások
- Sokszereplős helyzetek

Legkritikusabb válságok = fő mozgatórugók

Válságok

- klímaváltozás
- humán egészség és demográfiai helyzet
- háborús konfliktusok
- társadalmi egyenlőtlenségek
- pénzügyi instabilitás
- demokratikus jogok erodálódása

Mozgatórugók

- társadalmi egyenlőtlenségek
- háborús konfliktusok
- humán egészség és demográfiai helyzet
- klímaváltozás
- a jelenlegi növekedésorientált, neoliberais, kapitalista gazdasági rendszer, és a hozzá kapcsolódó társadalmi norma és értékrendszer

Megoldás...?!?

- Multi-szektoriális és multi-aktor
 - Transzdiszciplináris
 - „Forradalmi”
 - Transzformatív
-
- És a gondolati kereteink, mindennapi gyakorlataink?

Planetáris egészség – egy új paradigma

Whitmee et al. (2015), The Lancet

- Ökológiai népegészségügyi keret, paradigma
- Az emberi egészség a globális környezetátalakító folyamatoknak (is) a függvénye
- Az emberi egészséget a Föld ökológiai rendszereivel összefüggésben értelmezi
- Integratív és transzdiszciplináris: a közegészségügy, az ökológia, a környezettudomány, a közgazdaságtan, valamint a társadalomtudományok együttműködése

The
ROCKEFELLER
FOUNDATION

THE LANCET

The Rockefeller Foundation–Lancet Commission on
planetary health

Safeguarding human health in the Anthropocene epoch:
report of The Rockefeller Foundation–Lancet Commission on
planetary health

Kudarccok vagy kihívások?

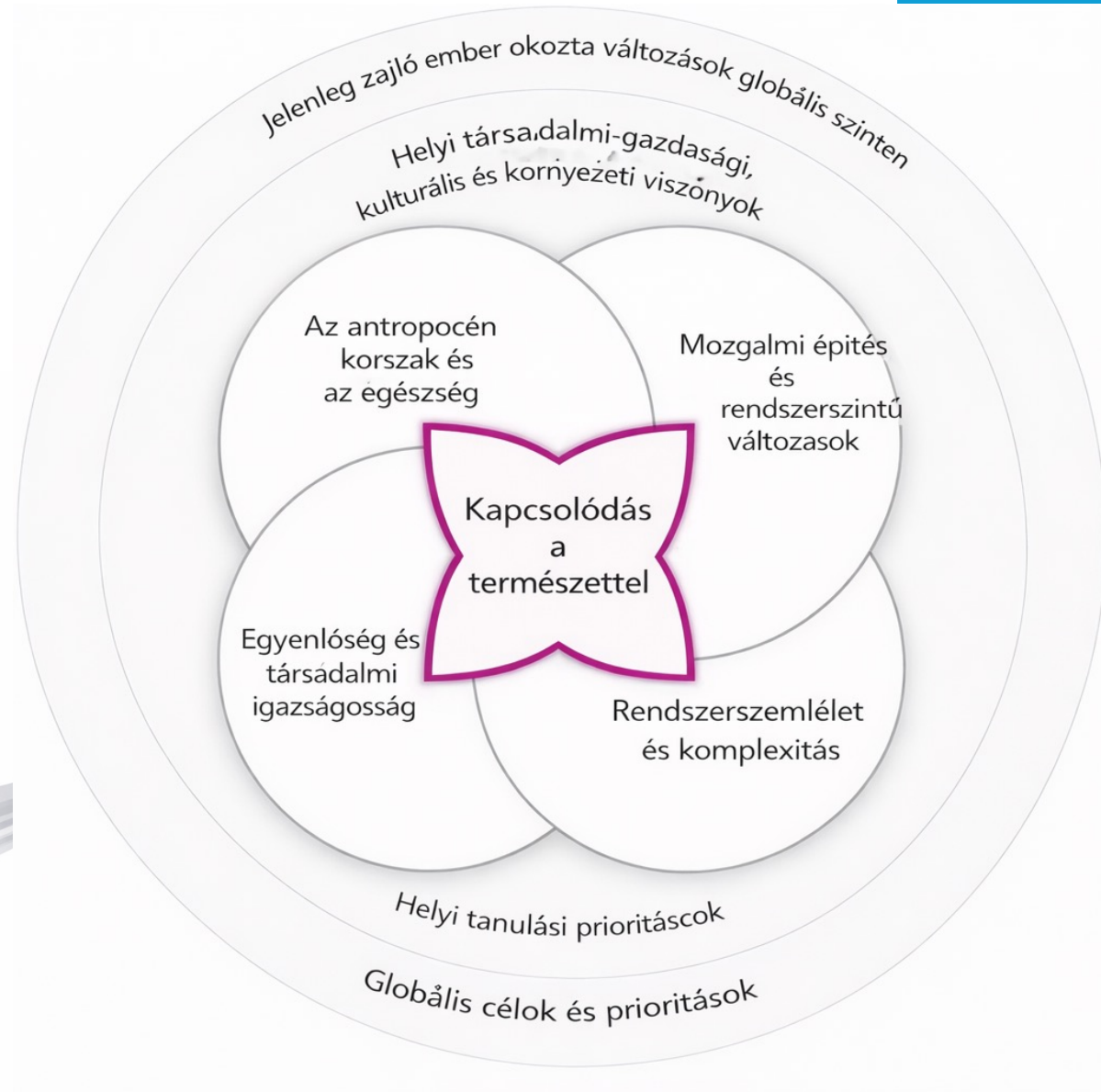
(Whitmee et al. 2015)

1. Konceptcionális és empátia hiányból adódó kudarcok - a képzelőerő kihívása
2. A tudáshiányból fakadó kudarcok - kutatási és információs kihívások
3. Megvalósítási kudarcok – kormányzási kihívások

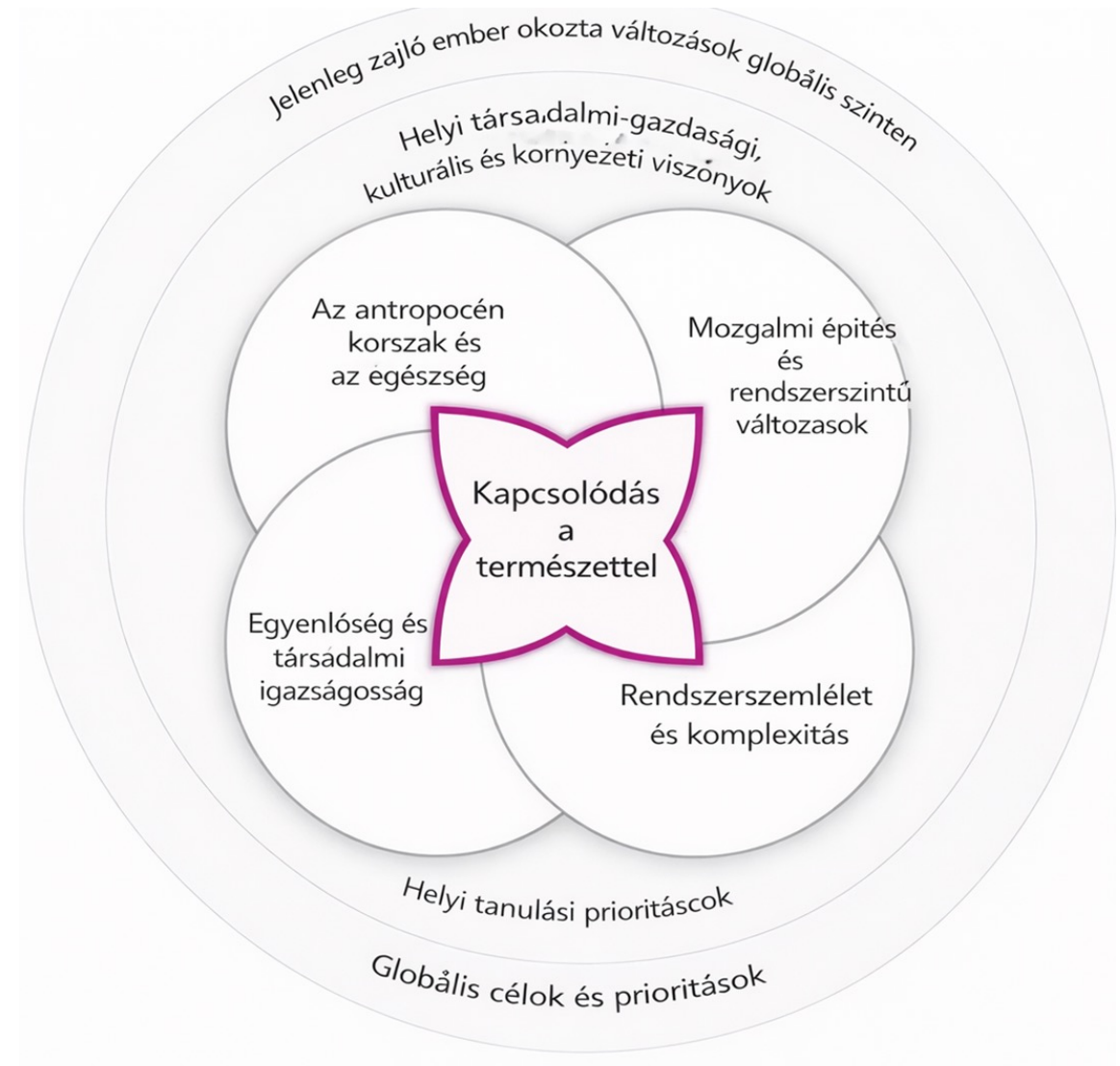
Paradigmatikus keret

Guzmán et al. "A framework to guide planetary health education." *The Lancet Planetary Health* 5.5 (2021): e253-e255.

5 domain

- Központi elem: A természettel való összekapcsoltság
- Antropocén és egészség
- Egyenlőség és társadalmi igazságosság
- Mozgalomépítés és rendszerszintű változás
- Rendszerszemlélet és komplexitás

1. példa Gyógyító Kert Valóságlabor, Pomáz

(Pataki Gy., Lazányi O. et al.)

- Boldog Gellért Szakkórház kertjének gyógyító kertté való áttervezése részvételi tervezés során.
- Kertészeti szakemberek, társadalomtudósok, tájépítészek, vizuális kutatók és a kórház szakdolgozóinak együttműködésében.
- Orvostudomány, ökológia, tájépítészet, társadalomtudomány összekapcsolása.
- A nem-emberi kertlakók perspektívájának megjelenítése a tervezés része.

A **gyógyító kertekben** a természet sokszínűségét használjuk föl a mentális zavarokkal küzdők jóllétének javításához (Stigsdotter–Grahn, 2002).

2. példa: Egy nemzetközi kutatási kollaboráció: TRIGGER

SoluTions foR mltiGatinG climate-induced hEalth thReats

- A klímaváltozás, az ökoszisztémák és az emberi egészség összekapcsolása
- Klinikai és környezeti adatok gyűjtése 5 helyszírről
- Cél: monitoring-, előrejelzési és döntéstámogató rendszerek létrehozása
- Transz- és interdiszciplináris együttműködés
- Sérülékeny csoportok fontos fókusz

Továbblépés

- Az operacionalizálás szükségessége – kapcsolódási felszínek
- Saját szerepünkre, szakmai identitásunkra való rendszerszintű reflexió
- A „gondoskodó tudomány” (caring science)
- Az emberi és nem-emberi jóllét együttes vizsgálata
- Finanszírozás, kutatás-fejlesztés integratív irányjai

Köszönjük a
figyelmet!

mihok.barbara@essrg.hu
kelemen.eszter@essrg.hu

